

Respons

Ingusjetia: Bistand til opprørere

Problemstilling/spørsmål:

- Straff for bistand til opprørere
- Komiteen for rehabilitering av opprørere
- Frivillig og tvungen bistand
- Løslatelse av personer som er pågrepet for bistand til opprørere
- Medisinsk hjelp til opprørsgrupper
- Arrestasjoner og straffeforfølgelse utenfor Ingusjetia
- Likheter og ulikheter ved håndtering av opprørere i Ingusjetia og Tsjetsjenia

Straff for bistand til opprørere

I henhold til Landinfos kunnskap kan personer bli dømt for å ha gitt bistand til opprørere (menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus, møte juni 2009 og november 2011; Bobrova, møte i Moskva november 2011). Straffebestemmelsen som brukes er først og fremst russisk straffelov § 208 andre ledd:

Article 208. Organization of an Illegal Armed Formation, or Participation in It

1. Creation of an armed formation (unit, squad, or any other group) that is not envisaged by a federal law, and likewise operating of such a formation, shall be punishable by deprivation of liberty for a term of two to seven years.

2. Participation in an armed formation that is not provided for by a federal law shall be punishable by restraint of liberty for a term of up to three years, or by arrest for a term of up to six months, or by deprivation of liberty for a term of up to five years (Criminal Code 1996).

Landinfo har på flere informasjonsinnhentingsreiser til Moskva og Nord-Kaukasus de senere årene snakket med kilder om straffereaksjoner som følge av å ha gitt bistand til opprørere. Kildene Landinfo har snakket med er samstemte om at humanitær og logistisk bistand

vurderes som deltagelse i illegale væpnede grupper og danner grunnlag for straff (Landinfo 2012).

Landinfo har ikke opplysninger fra rettssaker i Ingusjetia. Landinfo har heller ikke tall på dommer som er gitt for bistand til opprørerne i det ingusjetiske rettsapparatet. Heller ikke kildene Landinfo har konferert med har tall på dette.

Når det gjelder Tsjetsjenia, forteller en menneskerettighetsadvokat (i Tsjetsjenia) at bistand vurderes som en kriminell handling av middels alvorlighetsgrad, og strafferammen er opp til fem års fengsel (advokat, møte november 2011). Ifølge rettsdokumenter fra en rekke saker mot personer dømt for å ha bistått opprørere i Tsjetsjenia, har de dømte blitt gitt fengselsstraffer fra seks måneder til tre og et halvt år (diplomatkilde, e-post oktober 2012). I lister over dommer for straffbare handlinger i Tsjetsjenias ulike rettsdistrikter for 2011, foreligger det 19 dommer hvor personer er dømt i henhold til § 208.2. Tilsvarende tall for 2010 var 32 dommer.¹

Det er Landinfos klare inntrykk, gjennom flere år med monitorering av situasjonen i Ingusjetia samt intervjuer med kilder som kjenner delrepublikken, at personer pågripes og dømmes for bistand til opprørere også i Ingusjetia.²

Komiteen for rehabilitering av opprørere

Ingusjetiske myndigheter etablerte i september 2011 en komité for rehabilitering av tidligere opprørere.³ Komiteens mandat skal være å bistå personer som har vært tilknyttet illegale væpnede grupper og som ønsker å overgi seg til myndighetene. Komiteen består av 20 medlemmer, og høsten 2012 ble det etablert underkomiteer i hvert av Ingusjetias administrative distrikter.⁴ Komiteen behandler saker, som oftest etter å ha mottatt brev/erklæringer fra personer som har meldt seg, eventuelt fra deres slektninger (diplomatkilde 2013).

Det har vært rettet kritikk mot komiteen for manglende institusjonell forankring og fullmakter. Memorial, som er representert i komiteen, har formulert at det er uklart hvilke funksjoner som er pålagt komiteen og dens medlemmer. Komiteen er et rådgivende organ og har ikke fullmakt eller innflytelse over andre myndighetsorganer, noe som begrenser sikkerhetsgarantiene den kan gi til personer som tar kontakt. Ved at det sitter ledende personer i komiteen, kan den i beste fall legge press på myndighetene for at de som overgir seg ikke blir torturert eller mishandlet, og at en eventuell straffeprosess skal foregå etter loven (diplomatkilde 2013).

¹ Det kan være at domstolenes lister ikke inneholder alle dommer som har falt.

² Trolig er tallet noe lavere i Ingusjetia enn i Tsjetsjenia. Dette har etter all sannsynlighet sammenheng med at Ingusjetia er mindre enn Tsjetsjenia, både geografisk og befolkningsmessig.

³ Ordningen må sees i sammenheng med bestemmelsene i russisk straffelov og straffeprosesslov, som gir mulighet for å lempe på eller stanse strafferettslige reaksjoner ved tilståelser eller anger hos den anklagede (diplomatkilde 2013).

⁴ Hovedkomiteen består av Ingusjetias president, fungerende leder av sikkerhetsrådet, lederen for statsadvokatembetet, ledere for henholdsvis den føderale sikkerhetstjenesten (FSB) i Ingusjetia, grensetjenesten, varetaktsfengsler, representanter for det muslimske og det russisk-ortodokse offisielle lederskapet, samt medlemmer av sivile organisasjoner (herunder Memorial) (diplomatkilde 2013).

Respons Ingusjetia: Bistand til opprørere

Flere kilder hevder at komiteen behandler saker der personer har hatt en reell tilknytning til opprørere, men der de ikke står bak alvorlige forbrytelser, slik som drap. En person som har bistått opprørere vil etter all sannsynlighet omfattes av ordningen. De som overgir seg blir ikke fritatt for straffeansvar, men de skal etter intensjonene være sikret at saken deres blir behandlet i henhold til straffeprosessuelle regler, og at deres juridiske rettigheter blir ivaretatt (Bobrova,⁵ møte november 2011; Ombudsmannen i Ingusjetia, møte november 2011; Memorials kontor i Nazran, møte november 2011; russisk nettavis, møte november 2011).

Ifølge en kilde som ønsker å være anonym kan komiteen være et reelt sikkerhetsalternativ for opprørere som ikke står bak alvorlige forbrytelser. Den samme kilden påstår at rehabiliteringskomiteen ikke utgjør et reelt og rettsikkert alternativ for krigere som er skyldige i alvorlige forbrytelser og/eller opprørsledere på ulike nivå. Slike saker vil være utenfor komiteens rekkevidde, fordi de dømmes til lange fengselsstraffer med soning i andre deler av Russland der tidligere sikkerhetsgarantier trolig ikke vil være gjeldende.

Kilden mener videre at komiteen har begrenset innflytelse over den videre situasjonen til de som tidligere har meldt seg for komiteen. Sett hen til at det er små forhold i Ingusjetia (både geografisk og befolkningsmessig), og at den føderale sikkerhetstjenesten (FSB) ikke er direkte underlagt Ingusjetias president Junus Bek Jevkurovs kontroll, vil tidligere opprørere/samarbeidspartnere sannsynligvis før eller senere igjen komme i myndighetenes søkelys (diplomatkilde 2013).

Det verserer ulike tall i media over hvor mange personer som har overgitt seg til komiteen. Tallene varierer mellom noen og tredivetall til noen og førti personer. Det siste tallet Landinfo har sett i media er fra juni 2013, der en person ved navn Mussa Polonkev ble omtalt av Ingusjetias sikkerhetsråd som den 45. personen som hadde overgitt seg til komiteen (diplomatkilde 2013; Romanova 2013).

Ifølge flere kilder har det stort sett blitt gitt betingede fengselsstraffer til de som har overgitt seg. Ved domsavsigelse har det blitt tatt hensyn til formildende omstendigheter i overensstemmelse med russisk straffelov, som overgivelse, anger og samarbeid med politiet. President Jevkurov har uttalt at i tillegg til strafferabatt vil det kunne gis bistand til integrering etter endt straff, som for eksempel bistand til navneskifte og relokalisering til andre regioner i Russland (diplomatkilde 2013).

Frivillig og tvungen bistand

På en reise til Russland i november 2011 forhørte Landinfo seg med flere kilder om i hvilket omfang lokalbefolkningen gir hjelp til opprørere og om det foregår på frivillig eller tvangsmessig basis. Hva gjelder i hvilken grad vanlige sivile bistår, mente flere kilder at folk hjelper opprørerne, samtidig som de er varsomme da de vet at det er forbundet med straffeansvar. Ifølge en internasjonal organisasjon med god kunnskap om situasjonen i Nord-Kaukasus stammer for eksempel mesteparten av opprørernes inntekter i Ingusjetia, Dagestan og Kabardino-Balkaria fra lokalt hold. Organisasjonen hadde mindre kunnskap om hvordan dette foregår i Tsjetsjenia.

Flere kilder viste til kaukasiske tradisjoner om at det skal mye til for å nekte å hjelpe noen dersom noen ber om det. I tillegg vil det sitte langt inne for familiene til opprørerne å ikke

⁵ Olga Bobrova er journalist i avisen Novaya Gazeta, med Ingusjetia som spesialfelt.

hjelpe et familiemedlem. Samtidig kan det ikke sees bort fra at det er et element av tvang og frykt i dette. Kildene viste til at forretningsmenn og velstående har blitt tvunget til å donere penger til opprørere. I tillegg har representanter for Det kaukasiske emiratet advart om at folk som ikke bistår, vil kunne risikere å bli straffet for det (Bobrova, møte november 2011; internasjonal NGO, møte november 2011; internasjonal organisasjon, møte november 2011).⁶

Ifølge redaktøren for en russisk nettavis (møte i Moskva, november 2011), som blant annet dekker situasjonen i Nord-Kaukasus, har president Jevkurov påpekt at det er forskjell på det å ha bistått opprørere med overlegg, og det å ha bistått opprørere av mer uforskyldte grunner, blant annet som følge av at man var tvunget til det eller ikke visste at man gjorde det.⁷ Sistnevnte gruppe skal ifølge presidenten være sikret en rettferdig straffeprosess. Ifølge Olga Bobrova skal en omstendighet som at bistand ble gitt ved tvang etter loven kunne være en formildende omstendighet, men verken Bobrova eller redaktøren for den nevnte nettavisen mente at dette blir tatt hensyn til når saker vurderes i rettsapparatet.

Løslatelse av personer som er pågrepet for bistand til opprørere

Landinfo har ved en rekke anledninger snakket med kilder som sier at personer som er pågrepet for mistanke om å samarbeide med opprørere, kan bli løslatt. Som regel skjer dette ved at slektninger av den pågrepne betaler slektningen ut i form av bestikkelser til politiet. Men det skjer også at personer løslates uten betaling, dersom politiet ikke har noe bevis mot dem. Løslatelse skjer vanligvis ikke i saker som omfatter alvorlige kriminelle handlinger som for eksempel terrorhandlinger, og særlig ikke der politiet har bevis på dette. Eksempler på saker der det er mulig å betale seg ut er der personer er mistenkt for å ha bistått opprørere, men der det ikke foreligger konkrete bevis (russisk menneskerettighetsorganisasjon, e-post juni 2011; Memorial i Nazran, møte november 2011; russisk nettavis, møte november 2011).

De samme kildene er imidlertid klare på at dersom man har blitt tatt inn en gang, så er det større sannsynlighet for at man vil kunne tas inn på nytt. En russisk menneskerettighetsorganisasjon (e-post, mars og mai 2011) opplyser at spørsmålet om hvorvidt en sak fører til rettsforfølgelse eller ikke kan avhenge av hvilken instans som står for pågripelsen. FSB er mer aktive i såkalt anti-terrorarbeid enn det lokale politiet, og dessuten vil det kunne avhenge av om myndighetene har behov for å "fyller på" tall for oppklarte saker.

Medisinsk hjelp til opprørsgrupper

Landinfo har ikke informasjon om hvordan opprørere håndterer skader innenfor egne rekker. Det er imidlertid Landinfos vurdering at det er høyst tvilsomt at en opprører vil oppsøke sykehus dersom vedkommende er såret, da det vil øke sannsynligheten for pågripelse. Det er nærliggende å tro at de har en viss grad av egen ekspertise og eget utstyr, på samme måte som de klarer å skaffe seg egne våpen og proviant.

⁶ Det kaukasiske emiratet er navnet på opprørsbevegelsen i Nord-Kaukasus.

⁷ Det å ha kjørt en person som er opprører, gis som eksempel på bistand gitt uten å vite om det.

Arrestasjoner og straffeforfølgelse utenfor Ingusjetia

Kilder Landinfo har konsultert, både muntlige og skriftlige, er noe uenige i hvorvidt bistand til opprørere er et forhold som fører til at personer blir føderalt etterlyst og pågripes i områder utenfor Nord-Kaukasus.

I en rapport fra danske utlendingsmyndigheter fra en tjenestereise til Russland i juni 2011 (Utlændingesservice 2011) fremgår det at det er mer vanlig at personer blir pågrepet gjennom formelle (eller uformelle) kanaler i andre nordkaukasiske delrepublikker enn i andre deler av føderasjonen. Kilder danske utlendingsmyndigheter snakket med viste til at myndigheter i andre nordkaukasiske republikker sannsynligvis vil være mer lydhøre overfor hverandre, enn myndigheter i andre deler av føderasjonen vil være overfor myndigheter i Nord-Kaukasus.

Kilder som uttalte seg om forholdet under Landinfos tjenestereise i november 2012, ga imidlertid en annen vurdering av dette spørsmålet. Dette var andre kilder enn de kildene danske utlendingsmyndigheter møtte under sin reise til Moskva i 2011 (Utlændingesservice 2011). Landinfos kilder mente generelt at bistand til opprørere blir sett på som en alvorlig straffbar handling. Personer anklaget for et slikt forhold vil sannsynligvis bli etterlyst i øvrige deler av Russland, og myndighetene vil reagere når et slikt forhold blir kjent. Bistand er å anse som medvirkning til opprørsvirksomhet, og det er en prioritert oppgave hos russiske myndigheter å bekjempe terror. Det var alle kildenes vurdering at det pågripes personer for opprørsvirksomhet, inkludert bistand, utenfor Nord-Kaukasus. Flere kilder hadde hørt om pågripelser, men hadde ikke detaljer om de konkrete tilfellene (hva slags type bistand, når den ble gitt osv.). Landinfo har funnet noen eksempler i media på saker der personer er pågrepet for bistand andre steder, men har også sparsommelig med informasjon om disse tilfellene. For mer informasjon om disse sakene, henvises det til Landinfos temanotat om etterlysninger (Landinfo 2013, s. 15).

En journalist med god kjennskap til forholdene for nordkaukasiere utenfor Nord-Kaukasus mente at det er større sannsynlighet for at en person som har bistått i en konkret terroraksjon pågripes andre steder, enn dersom bistand ble gitt mer tilfeldig. Journalisten opplyste at hvis opprørere som har vært involvert i store aksjoner, enten frivillig eller under tvang, opplyser navn på personer som har bistått med mat og annen bistand i forbindelse med konkrete aksjoner, så kan disse personene bli etterlyst og pågrepet andre steder (journalist, møte i Moskva oktober 2012).

En strafferettsadvokat i Moskva (møte i oktober 2012), som har vært forsvarer for tsjetsjenere i en rekke straffesaker, mente at det er færre pågripelser for bistand nå enn tidligere. Han viste til at tsjetsjenske myndigheter pågriper personer for dette i Tsjetsjenia. Memorial i Moskva viste i et møte i oktober 2012 til en rekke forsvinninger i 2010 av personer fra Nord-Kaukasus andre streder i føderasjonen. Ifølge Memorial peker de foreliggende opplysningene i disse sakene i retning mot at personene har blitt pågrepet av myndighetene.

Likheter og ulikheter ved håndtering av opprørere i Ingusjetia og Tsjetsjenia

Både i Ingusjetia og i Tsjetsjenia vurderes bistand til opprørere som kriminelle handlinger etter russisk straffelov. Landinfo er kjent med at personer i begge delrepublikkene dømmes for å ha bistått opprørsgrupper. Ingen av stedene skiller det på om bistanden har vært av humanitær eller logistisk art, eller om den omfattet våpen. Bistandens omfang har også lite å si (Landinfo 2012).

Felles for begge delrepublikkene er også at det skal lite til for å bli mistenkt for å samarbeide med opprørerne. Det å være i slekt med en opprører, eller en venn fra skoletiden, er forhold som vil kunne bidra til at en person kommer i myndighetenes søkelys (informasjon innhentet på ulike informasjonsinnhentingsreiser til Russland i tidsrommet 2009-2012).

Landinfo ønsker imidlertid å påpeke at, i motsetning til i Tsjetsjenia der militær makt og tvangsmidler er hovedredskapene for å få bukt med opprørsgrupper, tar Ingusjetias president Jevkurov i bruk andre virkemidler. Jevkurov har gått i dialog med slektninger til opprørere, som et forsøk i å få dem til å overtale slektningene i opprørsbevegelsen om å overgi seg. Videre har han gått i bresjen for at opprørere skal kunne overgi seg og komme tilbake til et sivil liv igjen (gjennom rehabiliteringskomiteen). Jevkurov arbeider videre med å få sikkerhetsstyrker og politi til å pågripe og straffeforfølge mistenkte personer, fremfor å likvidere dem. Han har også åpent uttalt at han ønsker straffeforfølgelse av saker som omhandler myndighetsmisbruk, blant annet mot korrupsjon og tortur.

Det er imidlertid usikkert i hvilken grad slike initiativ ovenfra får gjennomslag nedover i systemet, og hvordan det faktisk påvirker sikkerhetsstyrkenes og politiets arbeidsmetoder.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlig kilder

- [Criminal Code] (1996). *The Criminal Code of the Russian Federation*. Moskva: Statsdumaen. Tilgjengelig fra <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1697/file/0cc1acff8241216090943e97d5b4.htm/preview> [lastet ned 5. desember 2011]
- Diplomatkilde (2013, 27. mars). Rapport unntatt offentlighet.
- Landinfo (2012, 26. oktober). *Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2200/1/2200_1.pdf [lastet ned 23. august 2013]
- Landinfo (2013, 24. mai). *Etterlysninger*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2382/1/2382_1.pdf [lastet ned 29. august 2013]

Respons Ingusjetia: Bistand til opprørere

- Romanova, E. (2013, 17. juni). Kotiev: In Ingushetia, Mussa Polonkoev left the ranks of militants and returned to civilian life. *Kavkaz-uzel*. Tilgjengelig fra <http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/24539/> [lastet ned 21. august 2013]
- Utlændingesservice (2011, oktober). *Chechens in the Russian Federation*. København: Utlændingesservice. Tilgjengelig fra <http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/6EC0730B-9F8E-436F-B44F-A21BE67BDF2B/0/ChechensintheRussianFederationFINAL.pdf> [lastet ned 6. desember 2011]

Muntlig kilder

- Advokat. Møte i november 2011.
- Bobrova, Olga, journalist i Novaya Gazeta. Møte i Moskva november 2011.
- Diplomatkilde. Telefonsamtale februar 2013.
- Internasjonal NGO. Møte november 2011.
- Internasjonal organisasjon. Møte november 2011.
- Journalist. Møte i Moskva oktober 2012.
- Memorials kontor i Nazran. Møte november 2011.
- Menneskerettighetsorganisasjon i Moskva. Møte februar 2010.
- Menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus. Møte juni 2009 og november 2011.
- Ombudsmannen i Ingusjetia. Møte november 2011.
- Russisk menneskerettighetsorganisasjon. E-post mars 2011, mai 2011 og juni 2011.
- Russisk nettavis, ved redaktøren. Møte november 2011.
- Strafferettsadvokat. Møte i Moskva oktober 2012.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.